

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни

“ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У БАНКУ”
(для спеціалістів, магістрів)

Київ 2010

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета вивчення курсу “Фінансовий менеджмент у банку” — ознайомити студентів з системою теоретичних знань про сутність та функції фінансового менеджменту в банківських установах України, дослідити стратегічну мету та завдання функціонування фінансового менеджменту.

Предмет курсу — діяльність банківських установ, спрямована на побудову стабільної банківської системи України.

Основні навчальні завдання дисципліни — вивчення теоретичних основ фінансового менеджменту, процесу планування в банку, управління власним капіталом комерційного банку, управління залученим та позичковим капіталом комерційного банку, управління дохідністю (прибутковістю) комерційного банку, управління активами і пасивами, ліквідністю та резервами, менеджментом валютних операцій, кредитного портфеля та портфеля цінних паперів комерційного банку, ризиком зміни процентних ставок.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні *знати*:

- сутність фінансового менеджменту в банках;
- особливості управління власним, залученим і позичковим капіталом комерційного банку;
- розуміти і впроваджувати специфічні напрями менеджменту кредитного портфеля, портфеля цінних паперів, валютних операцій тощо.

Підготовлено професором кафедри банківської та страхової справи
І. Г. Кобою і викладачем Т. В. Жилою

Затверджено на засіданні кафедри банківської та страхової справи
(протокол № 5 від 09.11.05)

Перезатверджено на засіданні кафедри банківської та страхової справи
(протокол № 14 від 24.06.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Коба І. Г., Жила Т. В. Навчальна програма дисципліни “Фінансовий менеджмент у банку” (для спеціалістів, магістрів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. — 15 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Фінансовий менеджмент у банку”, питання для самоконтролю, список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2010
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2010

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН дисципліни

“ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У БАНКУ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	Змістовий модуль I. Завдання і проблематика курсу
2	Теоретичні засади фінансового менеджменту в банку Планування та його значення для фінансового менеджменту в банку
3	Змістовий модуль II. Менеджмент операцій комерційного банку
4	Управління капіталом комерційного банку
5	Управління зобов'язаннями банку
6	Менеджмент кредитного портфеля банку
7	Менеджмент портфеля цінних паперів банку
8	Управління активами і пасивами банку Менеджмент валютних операцій банку
9	Змістовий модуль III. Розробка стратегії управління ліквідністю та ризиками
10	Хеджування ризиків у банку Управління ліквідністю банку
Разом годин: 108	

ЗМІСТ дисципліни

“ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У БАНКУ”

Змістовий модуль I. Завдання і проблематика курсу

Тема 1. Теоретичні засади фінансового менеджменту в банку

Фінансовий менеджмент у банку, його суть та специфічні особливості. Предмет і завдання курсу, роль і функції фінансового менеджменту в банку. Системний підхід до розв'язання проблем фінансового менеджменту. Економічні, адміністративні, правові методи керування у фінансовому менеджменті в банку. Інструментарій фінансового менеджменту в банку.

Література [1–7; 9–13; 16–23]

Тема 2. Планування та його значення для фінансового менеджменту в банку

Процес планування в банках та його сутність. Основні завдання щодо розроблення планів діяльності банків (визначення перспективи та орієнтації банку, прибутковості, сегментів ринку тощо). Короткострокове планування. Середньострокове планування. Довгострокове планування. Основні етапи та організація процесу планування. Розроблення фінансового плану та розрахунок фінансових показників. Бюджетне планування. Характеристика комплексного фінансового плану діяльності банку.

Література [27; 28; 30, 31; 47–49]

Змістовий модуль II. Менеджмент операцій комерційного банку

Тема 3. Управління капіталом комерційного банку

Склад і функції капіталу банку (захисна, оперативна, регулююча). Методи оцінки банківського капіталу (метод балансової вартості, ринкової вартості, регулюючих бухгалтерських процедур). Методи визначення достатності капіталу (методи левериджу, порівняльного аналізу показників, експертних оцінювань). Методи регулювання достатності капіталу. Базельська угода. Метод внутрішніх джерел поповнення капіталу. Метод зовнішніх джерел поповнення капіталу. Методи управління банківським капіталом в Україні.

Література [43; 44; 51–53]

Тема 4. Управління зобов'язаннями банку

Особливості управління залученими коштами. Методи управління залученими коштами банку (цінові та нецінові методи управління). Характеристика та визначення депозитної ставки, фактори, що впливають на неї. Характеристика запозичених коштів. Особливості управління запозиченими коштами. Характеристика основних джерел запозичення коштів для банківських установ. Позики в центральному банку. Міжбанківський ринок ресурсів. Операції РЕПО. Міжнародні фінансові ринки. Ринок депозитних сертифікатів. Ринок комерційних паперів. Кредити в банківському секторі. Особливості процесу управління недепозитними коштами.

Література [30–34; 47–49]

Тема 5. Менеджмент кредитного портфеля банку

Кредитні операції, їхня характеристика, організація кредитної роботи банку. Управління кредитними операціями банку. Якість і склад кредитного портфеля.

Управління дохідністю кредитного портфеля. Характеристика методів встановлення ставки за кредитами. Метод “вартість плюс”. Метод “базова ставка плюс”. Метод “аналізу дохідності клієнта”.

Методи управління кредитним ризиком. Управління кредитним ризиком на рівні кредитного портфеля банку.

Диверсифікація. Встановлення лімітів. Резервування. Сек'юритизація. Управління ризиком окремого кредиту. Аналіз кредитоспроможності позичальника. Оцінка кредиту. Структурування кредиту. Документування і контроль.

Формування резерву на відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банку.

Ефективність управління кредитним портфелем банку. Методи управління проблемними кредитами. Реабілітація проблемних кредитів. Ліквідація.

Література [35–37; 41; 42; 45]

Тема 6. Менеджмент портфеля цінних паперів банку

Класифікація та основні функції портфеля цінних паперів банку. Стратегія формування портфеля цінних паперів та їх характеристика. Методи визначення дохідності портфеля цінних паперів. Методи оцінки ризику та ефективності управління портфелем цінних паперів банку. Характеристика коефіцієнтів Трейнора, Шарпа. Управління інвестиційним горизонтом банківського портфеля цінних паперів. Характеристика стратегії управління інвестиційним горизонтом (стратегія рівномірного розподілу, коротко- і довгострокового акцепту, стратегія “штанги”, відсоткових очікувань). Аналіз кривої дохідності. Аналіз дюрації. Диверсифікація інвестицій комерційного банку.

Література [46–49; 52; 53]

Тема 7. Управління активами і пасивами банку

Розвиток підходів до управління активами і пасивами банку. Поняття активів і пасивів, їхня структура та види.

Управління банком через активи. Управління банком через пасиви. Інтегрований підхід до управління активами і пасивами.

Організація процесу управління активами і пасивами банку. Комітет з управління активами і пасивами банку. Методи управління активами і пасивами банку. Управління строками розміщення активів і залучення зобов'язань банку. Геп-менеджмент. Метод кумулятивного телу. Управління інвестиційним горизонтом фінансових інструментів.

Література [38–40; 51–53]

Тема 8. Менеджмент валютних операцій банку

Характеристика видів валютних операцій комерційного банку. Валютний ризик банку. Операції спот. Арбітражні валютні операції. Строкові операції. Валютні операції своп.

Визначення валютної позиції банку. Нормативне регулювання валютної позиції банку. Чиста довга, чиста коротка валютні позиції. Відкрита валютна позиція. Закрита валютна позиція.

Менеджмент валютного ризику банку. Методи управління валютним ризиком банку. Управління валютною структурою балансу. Хеджування валютного ризику.

Література [27; 28; 46–49]

Змістовий модуль III. Розроблення стратегії управління ліквідністю та ризиками

Тема 9. Хеджування ризиків у банку

Сутність хеджування. Функціонування ринку похідних фінансових інструментів. Класифікація похідних фінансових інструментів. Взаємозв'язок хеджування і страхування.

Застосування форвардних контрактів у процесі хеджування. Ф'ючерсні контракти та організація біржової торгівлі ф'ючерсними контрактами. Цінування при підписанні ф'ючерсних контрактів. Опціони та ефективність їх застосування. Своп-контракти.

Хеджування відсоткового ризику в банку. Хеджування ризику за допомогою форвардних контрактів. Хеджування ф'ючерсами відсоткових ставок. Опціони відсоткових ставок як інструменти хеджування ризику (угоди CAP, FLOOR, COLLAR). Хеджування відсоткового ризику банку на основі своп-контрактів. Хеджування валютного ризику банку.

Література [31; 32; 51]

Тема 10. Управління ліквідністю банку

Загальні принципи управління ліквідністю. Методи оцінювання потреби в ліквідних коштах. Стратегія управління ліквідністю банку (стратегія трансформації активів, стратегія запозичення ліквідних засобів, стратегія збалансованого управління ліквідністю).

Методи оцінювання потреби в ліквідних коштах. Метод фондového пулу. Метод структуривання фондів. Метод показників ліквідності.

Розрахунок ліквідної позиції банку.

Управління грошовою позицією та обов'язковими резервами банку.

Література [46–49; 33]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Сутність і специфіка фінансового менеджменту в комерційному банку.
2. Роль і функції фінансового менеджменту в банку.
3. Принципи і завдання банківського менеджменту.
4. Об'єкт і суб'єкт фінансового менеджменту в банку.
5. Інструментарій банківського менеджменту і методи управління.
6. Основні ланки фінансового менеджменту в банку.
7. Фінансовий механізм управління в комерційному банку.
8. Сутність і основні ланки системи планування в банку.
9. Елементи системи планування.
10. Зміст бізнес-плану, його основні розділи.
11. Основні показники бізнес-плану, їх визначення.
12. Реалізація бізнес-плану і прийняття управлінських рішень.
13. Фінансове і бюджетне планування.
14. Процес стратегічного управління і планування в банку.
15. Сутність стратегічного менеджменту в банківській сфері.
16. Рівні і функції процесу стратегічного планування.
17. Аналітичні методи стратегічного планування діяльності банку.
18. Практичні аспекти і проблеми розроблення банківських стратегій.
19. Поняття власного капіталу і методи його оцінювання.
20. Метод левериджа.
21. Метод порівняльного аналізу показників.
22. Метод експертних оцінок.

23. Метод визначення адекватності капіталу за міжнародними стандартами (Базельська угода).
24. Поняття і специфіка управління власним капіталом банку.
25. Методи управління капіталом банку.
26. Методи управління банківським капіталом в Україні.
27. Особливості і методи управління залученими засобами.
28. Визначення депозитної ставки і показники, що впливають на її рівень.
29. Особливості управління позиковими засобами, основні їх джерела для комерційних банків.
30. Особливості процесу управління недепозитними джерелами засобів в Україні.
31. Прибуток комерційного банку і шляхи його збільшення.
32. Доходи і витрати комерційного банку.
33. Факторний аналіз прибутку.
34. Система фінансових коефіцієнтів для оцінювання рівня прибутковості комерційного банку.
35. Система фінансових коефіцієнтів для оцінювання рівня прибутковості комерційного банку.
36. Контроль за формуванням і використанням прибутку комерційного банку.
37. Структура активів комерційного банку, їх види.
38. Структура пасивів комерційного банку, їх види.
39. Поняття, принципи і мета організації управління активами і пасивами.
40. Стратегія управління активами.
41. Стратегія управління пасивами.
42. Стратегія збалансованого управління активами і пасивами (УАП).
43. Методи управління активами комерційного банку.
44. Модель модифікованого балансового рівняння.
45. Модель операційно-вартісного аналізу (ОВА).
46. Управління розривом (геп-менеджмент).
47. Внутрішньобанківське цінове регулювання операцій і послуг комерційного банку. Модель спреда.
48. Управління середньозваженим терміном погашення (дюрація).
49. Методи хеджування ризиків.
50. Організаційна структура управління активами і пасивами.

51. Комітет з управління активами і пасивами (КУАП), казначейство.
52. Етапи процесу управління ліквідністю комерційного банку.
53. Дилема між ліквідністю і прибутковістю комерційного банку.
54. Угрупування активів за ступенем їх ліквідності.
55. Оцінювання ліквідних засобів банку і показники, застосовувані для оцінювання ліквідності.
56. Стратегії управління ліквідними засобами банку.
57. Стратегія трансформації активів.
58. Стратегія збалансованого керування ліквідністю.
59. Стратегія управління позиковими ліквідними засобами.
60. Методи оцінювання потреби в ліквідних засобах.
61. Обов'язкові резерви і фактори, що впливають на вибір джерел ре-зервів.
62. Метод управління резервною позицією.
63. Керування грошовою позицією і фактори, що впливають на неї.
64. Організація кредитної роботи в банку.
65. Якість і склад кредитного портфеля.
66. Управління прибутковістю кредитного портфеля.
67. Показники, що визначають обсяг і структуру кредитного портфеля.
68. Методи ціноутворення на кредити.
69. Методи управління кредитним ризиком.
70. Побудова системи управління кредитним ризиком: принципи й етапи.
71. Методика оцінювання якості кредитного портфеля.
72. Методи управління проблемними кредитами.
73. Класифікація і функції портфеля цінних паперів.
74. Класифікація НБУ вкладень комерційних банків у цінні папери.
75. Стратегії формування портфеля цінних паперів.
76. Принципи інвестування. Активна і пасивна інвестиційна політика в банківській практиці.
77. Типи портфель цінних паперів.
78. Інвестиційні цінні папери в портфелях банків.
79. Методи визначення прибутковості й оцінювання ризиків разом з інвестиційним портфелем.
80. Стратегії визначення інвестиційного горизонту.
81. Аналіз кривої прибутковості.
82. Аналіз дюрації.

83. Моделі і методи структурного збалансування портфеля активів і зобов'язань.
84. Геп-менеджмент: поняття, основні положення, кількісний вимір розриву, методи управління розривом.
85. Проблеми практичного використання геп-менеджменту.
86. Спред: моделі, класифікація, правила управління, приклади оцінювання ситуацій за спредом.
87. Проблеми практичного використання моделі спреда.
88. Хеджування ризику процентних ставок за допомогою форвардних контрактів.
89. Процес хеджування ф'ючерсами процентних ставок.
90. Опціони процентних ставок.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Закон України* “Про банки і банківську діяльність” від 15.01.01.
2. *Закон України* “Про Національний банк України” // Відомості Верховної Ради України — 1999. — № 29 (зі змін і допов. від 13.07.2000 р.).
3. *Закон України* “Про господарські товариства” від 19.09.91.
4. *Закон України* “Про цінні папери та фондову біржу” від 18.06.91.
5. *Закон України* “Про заставу” від 02.10.92.
6. *Закон України* “Про обіг векселів в Україні” від 05.04.01 № 2373-III // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. — 2001. — № 5 — С. 13–15.
7. *Закон України* “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом” від 28.11.02 № 249-IV // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. — 2003. — № 1. — С. 3–13.
8. *Декрет КМ України* “Про страхування” від 10.05.93 № 47–93 // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 29.
9. *Інструкція НБУ* “Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті”: Затв. постановою Правління НБУ № 135 від 29.03.01 // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. — 2001. — № 5. — С. 43–103.
10. *Інструкція* про порядок відкриття та використання рахунків у національній та іноземній валюті від 14.04.2000 № 146.

11. *Інструкції № 7* “Про безготівковий розрахунок в господарському обороті України”: Постанова НБУ від 02.08.96 № 204.
12. *Інструкція № 10* “Про порядок регулювання та аналіз діяльності комерційного банку”: Постанова НБУ від 14.04.98 № 141.
13. *Інструкція з бухгалтерського обліку операцій з цінними паперами в банках України*: Постанова Правління НБУ від 20.08.03 № 355.
14. *Положення “Про кредитування”*: Затв. Правлінням НБУ від 28.09.19 № 246.
15. *Положення “Про переказний та переказний вексель”*: Прийнято згідно з постановою КМ України та НБУ від 10.09.99 № 258.
16. *Положення “Про порядок створення і реєстрації комерційних банків”*: Затв. постановою НБУ від 21.07.98 № 281.
17. *Положення про порядок здійснення операцій з чеками в іноземній валюті на території України*: Затв. постановою Правління НБУ від 29.12.2000 № 520 // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. — 2001. — № 3. — С. 4–10.
18. *Положення про порядок розрахунку резерву на відшкодування можливих збитків банків від операцій із цінними паперами: Постанова Правління НБУ від 30.12.99 № 629.*
19. *Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків*: Постанова Правління НБУ від 06.07.2000 № 279 (із змін. і допов. від 19.03.03).
20. *Положення про порядок емісії платіжних карток і здійснення операцій з їх застосуванням*: Затв. постановою Правління НБУ від 27.08.01 № 367 // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. — 2001. — № 12. — С. 3–20.
21. *Положення “Про порядок формування та використання резервів для покриття можливих збитків по кредитних операціях”*: Постанова Правління НБУ від 06.07.2000 № 279.
22. *Положення “Про порядок видачі банкам ліцензії на здійснення банківських операцій”*: Постанова Правління НБУ від 06.05.98.
23. *Положення “Про порядок бухгалтерського обліку, формування і використання резервів, списання та повернення раніше списаних безнадійних активів у комерційних банках України”*: Постанова Правління НБУ від 06.12.98 № 520.
24. *Порядок проведення банками операцій з векселями*: Затв. Правлінням НБУ від 06.12.98 № 528.

25. Правила здійснення депозитних операцій для банківських депозитів: Затв. постановою Правління НБУ від 30.01.98 № 250.
 26. Правила здійснення депозитних операцій для банківських депозитів: Затв. Правлінням НБУ від 30.06.98 № 250.
- Додаткова*
27. Банківські операції / За ред. проф. А. М. Мороза — К.: КНЕУ, 2000.
 28. Банківська справа: Навч. посіб. / За ред. проф. Р. І. Тиркала. — Тернопіль: Карт-бланш, 2001.
 29. Берніков В. Аналітичний огляд роботи Національної системи масових електронних платежів // Вісн. НБУ. — 2003. — № 6. — С. 64–66.
 30. Васюренко О. В. Банківські операції: Навч. посіб. — К.: Знання, 2000.
 31. Васюренко О. В. Банківський менеджмент. — К.: КНЕУ, 2001.
 32. Вітлінський В. В. Кредитний ризик комерційного банку. — К.: Знання, 2000. — 251 с.
 33. Вітлінський В. В., Верчено П. І. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком. — К.: КНЕУ, 2000. — 292 с.
 34. Внукова Н., Різніченко С. Оцінка конкурентоспроможності безготівкового обслуговування // Банківська справа. — 2002. — № 4. — С. 59–63.
 35. Гонгальський Д. Пластикові мільйони // Галицькі контракти. — 2003. — № 46. — С. 12.
 36. *Гонгальський Д. “Надра” пішли в маси* // Галицькі контракти. — 2003. — № 50. — С. 10.
 37. *Гонгальський Д. Тарифна політика “Visa” залишиться без змін* // Галицькі контракти. — 2003. — № 43. — С. 18–19.
 38. *Гроші і кредит: Підручник* / За ред. проф. Б. С. Івасіва — К.: КНЕУ, 1999.
 39. *Гроші в кредит: Підручник* / М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна та ін.; За ред. М. І. Савлука. — К.: КНЕУ, 2001.
 40. *Гроші, банки та кредит (у схемах і коментарях)* Навч. посіб. / За ред. Б. Л. Луцтва — Львів: Львів. банків. коледж НБУ, 1999.
 41. *Демківський А. В. Вексельна справа: Навч. посіб.* — К.: Либідь, 2003.
 42. *Демківський А. В. Гроші та кредит.* — К.: Дакор; Віра-Р., 2003.

43. *Деньги. Кредит. Банки: Учебник* / Под ред. О. И. Ларюшина. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Финансы и статистика, 1999.
44. *Деньги. Кредит. Банки* / Под ред. Е. Ф. Жукова. — М.: Банки и биржи 1999.
45. *Экономічний аналіз: Навч. посіб.* / За ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. — 2-ге вид., переробл. і допов. — К.: КНЕУ, 2003. — 556 с.
46. *Ефективність управління банком (Школа банкірів):* Матеріали наук.-практ. семінару під ред. проф. В. П. Матвієнко. — К.: Наук. думка, 2003.
47. *ШБ України. Школа банкіра: Методика розрахунку достатності капіталу банку (вимоги Базельської угоди) // Інформ. вип. № 244.* — Ч. 1. — К., 1997.
48. *ШБ України. Школа банкіра: Фінансовий аналіз діяльності комерційного банку // Інформ. вип. № 283.* — Ч. 2. — К., 1999.
49. *ШБ України. Школа банкіра: Фінансовий аналіз діяльності комерційного банку // Інформ. вип. № 284.* — Ч. 3. — К., 1999.
50. *Примостка Л. О. Фінансові деривативи: аналітичні та облікові аспекти: Монографія.* — К.: КНЕУ, 2001. — 263 с.
51. *Примостка Л. О. Аналіз банківської діяльності: сучасні концепції, методи та моделі: Монографія.* — К.: КНЕУ, 2002. — 316 с.
52. *Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку: Підручник.* — 2-ге вид., допов. і переробл. — К.: КНЕУ, 2004. — 468 с.
53. *Фінансовий менеджмент банку / За ред. О. С. Любунь.* — К.: Слово, 2004. — 270 с.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни	
“Фінансовий менеджмент у банку”	4
Зміст дисципліни	
“Фінансовий менеджмент у банку”	4
Питання для самоконтролю	8
Список літератури	11

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
 Редактор *О. М. Коваленко*
 Комп'ютерне верстання *А. А. Кучерук*

Зам. № ВКЦ-4381

Формат 60×84/16. Папір офсетний.
 Друк рогаційний трафаретний.
 Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
 03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008